

Verslag van de studiedag 'Afghanistan', 27 oktober 2004

Introductie

Op 27 oktober 2004 organiseerde PSO een studiemiddag over humanitaire hulpverlening in Afghanistan. Doel was kennis nemen van de ervaringen in het Nederlandse veld en vragen bespreken over de huidige ontwikkelingen. Voor deze dag waren de PSO-leden uitgenodigd en een aantal vertegenwoordigers van andere organisaties. De dag werd samen met Matthijs Toot, *development advisor* bij PRT/DFID en Cornelia van Waegeningh, *capacitybuilding advisor* Afghanistan bij EQUIP, georganiseerd.

Verslag van de studiedag

Antoinette de Jong, journaliste voor het NRC Handelsblad en het M-Magazine, geeft een presentatie over haar ervaringen in Afghanistan. Zij schetst de ontwikkelingen in Afghanistan gedurende de verschillende regimes. Daarin staat zij stil bij de houding van de verschillende regeringen tegenover de buitenlandse hulporganisaties en journalisten. Ook benadrukt zij het grote belang van de drugsproductie in de economie en politiek van Afghanistan. Antoinette gaat daarnaast in op het feit dat de huidige regering de onvrede van de bevolking afwentelt op de buitenlandse hulporganisaties. Haar volledige presentatie is als bijlage 2 bij dit verslag gevoegd.

Matthijs Toot, *development advisor* bij DFID/PRT, geeft een presentatie over de rol van *Provincial Reconstruction Teams* (PRTs) in de wederopbouw van Afghanistan. Doel van deze teams is de zichtbaarheid van de centrale regering in de provincies te vergroten en een bijdrage te leveren aan de wederopbouw van het land. Matthijs Toot richt zich in zijn analyse vooral op de vraag *HOE* we de problemen aanpakken in gebieden die zeer onveilig zijn. Hij werkt hierbij samen met een aantal lokale NGO's. Belangrijkste aandachtspunt is conflictbemiddeling.

In de reacties op de algemene presentaties en die van de verschillende werkgroepen, komen de volgende aandachtspunten naar voren.

- Bestuurlijke vraag
- Onveiligheid
- Prioriteiten binnen de wederopbouw van Afghanistan
- Kanaalkeuze

- Kwaliteit humanitaire hulp
- Uitwisseling van ervaringen in Nederland

Bestuurlijke vraag

In de samenwerking met de autoriteiten in Afghanistan lopen deelnemers tegen de vraag aan wie het feitelijke gezag in het land heeft. Met wie moet je praten om iets voor elkaar te krijgen? Moeten hulpverleners en militairen lokale krijgsheren, die nu veel macht in de centrale regering hebben en vaak betrokken zijn bij de drugshandel, bestrijden of juist inzetten bij de wederopbouw en begeleiden om beter bestuur mogelijk te maken. Ook het probleem van corruptie binnen de verschillende bestuurslagen komt aan bod.

Onveiligheid

Deze bestuurlijke vraag is direct gekoppeld aan het vraagstuk van veiligheid. In de huidige instabiele veiligheidssituatie verloopt wederopbouw zeer moeizaam. De toename van de drugsproductie in het zuiden van het land in de afgelopen jaren is zodanig, dat deze regio zonder ingrijpen binnen enkele jaren een narco-staat kan worden. Juist in deze instabiele gebieden van het land waar hulpverlening het hardst nodig is, is de situatie zo onveilig dat humanitaire hulpverlening haast niet (meer) mogelijk is.

Door de nauwe samenwerking tussen militairen en hulpverleners, zoals binnen de PRTs, vervaagt de grens tussen deze twee groepen. Zo lopen militairen bij sommige opdrachten in burgerkledij met bewapening en werken burgers soms in militair uniform. Volgens sommige deelnemers brengt dit de veiligheid van hulpverleners in gevaar en is het toenemende aantal aanslagen op hulpverleners hier een gevolg van. Zij benadrukken het gevaar van het verminderen van *humanitarian space* en vinden dat juist deze PRTs en CIMIC-activiteiten (*Civil- military Co-operation*), waarin militairen en burgers samenwerken, de verwarring over deze scheidslijn versterkt.

Het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse Zaken geeft momenteel een negatief reisadvies voor Afghanistan. Hierdoor is het vrijwel niet mogelijk (of enkel tegen zeer hoge kosten) om een verzekering af te sluiten voor mensen die naar Afghanistan willen reizen. Dit maakt het onder meer voor vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven moeilijk om een bijdrage te leveren aan de wederopbouw van het land. Er wordt gepleit voor een versoepeling van dit reisadvies.

Prioriteiten binnen de wederopbouw van Afghanistan

Afghanistan kampt met grote problemen op allerlei gebied. De toegang tot gezondheidszorg, waaronder moeder- en kindzorg, is voor een groot deel van de bevolking niet gegarandeerd. Ook het onderwijs en gemeenschapsontwikkeling (onder meer de verbetering van

watersystemen) verdient aandacht. Verder moet de bevolking economisch weerbaarder worden. Zo kunnen ze een eigen inkomen genereren en alternatieve inkomstenbronnen opbouwen buiten de productie van en handel in drugs. Ook moet het maatschappelijk middenveld worden versterkt. Daarnaast moet er aandacht zijn voor de gevolgen van de langdurige droogte die de nood in sommige delen van het land versterkt. Binnen het proces van wederopbouw moet de specifieke positie van teruggekeerde vluchtelingen en *internally displaced people* aandacht krijgen.

Het belang van de lokale verankering van programma's voor wederopbouw en de inspraak van de lokale bevolking in de planning hiervan, staat centraal. Hulpverleners, militairen en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven moeten ervoor waken dat ze een vaststaand model over een samenleving in transitie op het land leggen, omdat het programma voor wederopbouw aan moet sluiten op de specifieke situatie van Afghanistan. Het ontwikkelingsmodel moet gebaseerd zijn op de behoeften van de lokale bevolking. Hierbij kunnen hulpverleners, militairen en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven gebruikmaken van een stakeholder-model, waarin de belangen van de verschillende partijen worden meegenomen. De wederopbouw moet op alle niveaus in het land plaatsvinden, van macro- tot microniveau.

Een risico bij het proces van wederopbouw is het machtsspel en het eigenbelang van de lokale krijgsheren en de centrale regering. Indien mogelijk moet de hulp zich richten op wederopbouw en structurele ontwikkeling, en niet meer op noodhulp. Voor het bedrijfsleven is de corruptie bij de ministeries en instabiliteit van de regio's een groot risico om te investeren. Ook benadrukt het Nederlandse bedrijfsleven het belang van lokale investeerdersondernemingen en de ontwikkeling van landbouwkredietsystemen.

Kanaalkeuze

Het grootste deel van de financiering van de wederopbouw verloopt via multilaterale organisaties. Voor particuliere organisaties zijn relatief weinig financiële middelen beschikbaar. Het is voor hen moeilijk aanspraak te maken op de middelen van multilaterale organisaties. Bovendien is er weinig zicht op de resultaten van de bestedingen via deze organisaties.

De Nederlandse NGO's vragen zich af op welke manier ze met lokale NGO's kunnen samenwerken. De lokale belangen zijn voor buitenstaanders moeilijk te doorgronden en het is niet altijd duidelijk welke NGO's betrouwbaar zijn. Veel lokale NGO's richten zich nog steeds alleen op de *tribal elders*, die traditioneel de macht hadden. Ondertussen is er echter een verschuiving zichtbaar naar een nieuwe jonge generatie, die goed opgeleid terugkeert uit de diaspora en een belangrijke rol kan spelen in de opbouw van het land.

Kwaliteit humanitaire hulp

Binnen het debat over de kwaliteit van humanitaire hulp speelt de *Code of Conduct* van het Internationale Rode Kruis een belangrijke rol. De deelnemers uit het bedrijfsleven adviseren ter inspiratie ook eens te kijken naar de *Code of Conducts* op de websites van een aantal grote ondernemingen, zoals ING.

De vraag rijst of het uitgangspunt van de 'onafhankelijkheid' van de humanitaire hulp in een situatie als Afghanistan nog vast te houden is of dat dit uitgangspunt opnieuw bekeken moet worden. Er is bij sommige deelnemers onduidelijkheid over de achtergrond van het begrip *humanitarian space*.

Bij het ontwerpen van hulpprogramma's nemen situatie-analyses een belangrijke plaats in. Deze kunnen echter ook vertragend werken, terwijl de situatie om een snelle interventie vraagt. Het is belangrijk de aanwezige informatie uit analyses van andere organisaties goed te gebruiken.

Uitwisseling van ervaringen in Nederland

Nederlandse organisaties moeten hun kennis en ervaringen met het werken in Afghanistan meer uitwisselen. Men kent elkaar niet en heeft vaak vaststaande, niet altijd correcte, beelden van elkaar. Vooral de uitwisseling tussen het bedrijfsleven, militairen en de sector ontwikkelingssamenwerking is te beperkt. Het lerend vermogen van de organisaties uit de verschillende sectoren moet groter worden.

De vraag is hoe je elkaars kennis en netwerk kunt gebruiken en meer te weten kunt komen over elkaars wereld. Er moet aandacht zijn voor de samenwerking tussen NGO's, het bedrijfsleven en militairen in de verschillende fases van het ontwikkelingsproces: een conflictsituatie, een post-conflictsituatie en de periode van transitie.

Evaluatie/afronding

De dag wordt afgerond met een korte evaluatie. De deelnemers zijn positief over de bijeenkomst. Vooral over de mogelijkheid om de verschillende werelden van het bedrijfsleven en de sector ontwikkelingssamenwerking dicht bij elkaar te brengen en ervaringen uit te wisselen. De deelnemers vragen PSO meer bijeenkomsten te organiseren voor bedrijven en NGO's. Deze studiemiddagen moeten wel duidelijke focus hebben en zo concreet mogelijk zijn. Het kleinschalige van de bijeenkomst wordt als zeer positief ervaren, omdat hierdoor veel interactie mogelijk is. Ook ervaren de deelnemers het netwerken tussen de verschillende organisaties als een belangrijke meerwaarde.

PSO sluit de dag af met de volgende conclusies:

- De deelnemers delen hun belangstelling voor de ontwikkelingen in Afghanistan en hun volharding om in dit land iets te bereiken. De discussie was respectvol. Het was positief dat de deelnemers bereid zijn hun eigen rol ter discussie te stellen.
- De bijdrage van de vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven ervaren de deelnemers als zeer positief.
- PSO ontwerpt een vervolgtraject over het onderwerp CIMIC. Dit leertraject richt zich, in samenwerking met het Nederlandse Rode Kruis, op het thema internationaal humanitair recht. Het traject bestaat uit een aantal studiebijeenkomsten, waarin begrippen zoals neutraliteit, *humanitarian space* en alle dilemma's op dit gebied die ook tijdens deze dag aan de orde zijn gekomen, verder worden besproken. Dit traject gaat vanaf februari 2005 van start.
- Het is noodzakelijk om experimenten uit te voeren. Sommige kunnen binnen het kader van PSO plaatsvinden. De deelnemers worden aangemoedigd hier gebruik van te maken.
- Het opbouwen van wederzijds vertrouwen tussen Nederlandse organisaties en de onderlinge relatievorming is zeer belangrijk.

Bijlage 1	Overzicht van deelnemers
Bijlage 2	Presentatie Antoinette de Jong
Bijlage 3	Verslag werkgroepen in de ochtend
Bijlage 4	Verslag werkgroepen in de middag
Bijlage 5	Programma van de dag

Bijlage 2 Presentatie Antoinette de Jong

In een van de vele discussieprogramma's over de Amerikaanse verkiezingen kwam, niet verbazingwekkend, ook de Afghaanse verkiezingen ter sprake en James Rubin, tegenwoordig adviseur in het Kerry-team, zei dat in Afghanistan het glas half vol is.

Op negen oktober deden de eerste beelden van stemlokalen in Afghanistan en de lange rijen kiezers die stonden te wachten, denken aan de helikopter-opnames die waren gemaakt bij de eerste Zuid-Afrikaanse verkiezingen na de apartheid. Ook in Afghanistan stonden kiezers geduldig te wachten. Vele tientallen jaren waren ze geregeerd en geterroriseerd door leiders en regimes waar ze niet voor gekozen hadden. Nu konden ze laten zien dat, ook al hadden ze misschien nog niet veel keuze en was er maar één echte kandidaat, ze in ieder geval wel degelijk wilden kiezen.

De volhardendheid van Afghanen om uit hun isolement los te komen heb ik sinds ik in 1993 voor het eerst in Afghanistan kwam, steeds een van hun aantrekkelijkste eigenschappen gevonden. In de begin jaren negentig was er veel onbegrip onder Afghanen over het uitblijven van internationale steun. Niet alleen in de vorm van geld of hulpprogramma's maar vooral ook in erkenning van hun lot. Ze begrepen niet waarom de aanwezigheid van de VN in die jaren vooral beperkt was tot dagtripjes van officials die vanuit Islamabad in het toegewezen 'slot' op het vliegveld van Kabul landden, naar het Unica-guesthouse reden, het VN-wagenpark inspecteerden en ook de bunker om vervolgens weer met spoed naar het vliegveld te rijden en te vertrekken. Het aanwezige journaal was natuurlijk niet te beroerd om daar foute grappen over te maken, want de reden voor de terughoudendheid van de VN – onveiligheid - kon bij ons niet op veel sympathie rekenen.

Er waren dagelijks raketaanvallen in de stad en soms waren er zelfs tientallen raketten die neerkwamen, niet alleen in het zuidwesten van de stad, maar ook in Wazir Akbar Khan en Shar e Naw; buurten die sommigen van u inmiddels ook goed kennen. Voor de aanwezige organisaties zoals het Rode Kruis, MSF, IAM, de Halo-trust en anderen waren die raketten géén reden om te vertrekken en dat had deels met overtuiging, maar deels ook met gewenning te maken. Toen ik op de thee ging bij de toenmalige burgemeester van Kabul landde een raket zo dichtbij dat de ruiten sprongen, maar de burgemeester schonk *not impressed* nog een kopje in. In die tijd hóórden raketinslagen bij de hoofdstad.

We weten uit cijfers van het Rode Kruis, dat in de mujahedeentijd tot de Taliban in september 1996 de hoofdstad innamen, zeker 50.000 Kabulis omkwamen door raketinslagen en andere beschietingen.

De journalisten die geen achtergrondverhalen deden, zoals ik, maar nieuws moesten verslaan, maakten iedere dag een rondje langs de ziekenhuizen om de aantallen gewonden en doden te achterhalen. De body-count noemden ze dat.

Als je een huis zocht, toen nog voor een paar honderd dollar per maand, keek je of er een kelder bij was die je als bunker kon gebruiken en je liet je voorlichten over hoe je het beste zandzakken kon opstapelen voor de ramen en muren. Veel inwoners konden het verschil horen tussen inkomende en uitgaande raketten en als er een aanval was, dan telde je: een, twee, drie, vier ... om te bepalen hoe ver weg het was. Je reageerde zoals hier bij een zware regenbui: even binnen blijven en dan weer verder. Onder Afghanen was in die tijd veel waardering voor de aanwezigheid van buitenlandse hulpverleners en buitenlandse journalisten.

Ik heb meegemaakt dat tijdens de nieuwjaarsviering, let wel, de Christelijke nieuwjaarsviering, geen enkel checkpoint actief was terwijl er nota bene een avondklok was die om negen of tien uur begon. Een Afghaanse generaal was zo aardig geweest om alle checkpoints te waarschuwen dat die avond de buitenlanders wel tot diep in de nacht dronken door de stad zouden gaan rijden en dat ze maar moesten blijven slapen, want het geen zin om naar wachtwoorden te vragen. En ook al reden veel buitenlanders toen óók al in witte landcruisers en zouden ze in hun beschonken staat in Londen of Amsterdam meteen hun rijbewijs zijn kwijtgeraakt, niemand sprak een kwaad woord.

Ondanks de raketten hadden buitenlanders het niet slecht, want ze waren welkom. We vonden onszelf niet stoer of dapper en we waren ook niet erg bang want anders waren we echt niet gebleven. Misschien waren we niet bang omdat we nog geen veiligheidsadviseurs hadden. Een ding staat namelijk vast, dat de toename van aantallen veiligheidsadviseurs niet bepaald het gevoel van veiligheid heeft doen toenemen.

Buitenlanders in Afghanistan hadden nog andere redenen waardoor hun angst beperkt bleef. In tegenstelling tot de Afghanen waren zij slechts een enkele keer doelwit bij moorden, ontvoeringen, verkrachtingen en berovingen. Behalve het afvuren van raketten, waren dát de andere bezigheden van de troepen van de mujahedeen nadat ze de Communisten hadden verdreven. De frontlijn liep midden door de stad en buiten Kabul hadden alle belangrijke wegen checkpoints met gewapende jonge soldaten die belasting hieven en ook meteen even keken of er nog jonge meisjes of jongens van hun gading bij zaten.

Nadat de Rabbani-regering verdreven werd door de Taliban ging ik Massoud opzoeken in de belegerde Panshir-vallei. Via een smokkelroute die ook door de Panshiris werd gebruikt

kwam ik de vallei binnen en trof daar niet alleen Massoud maar ook zijn toenmalig woordvoerder en tegenwoordig minister van Buitenlandse Zaken Dr. Abdullah. Hij vertelde me dat Massoud nadat hij gevlucht was uit Kabul alle stamhoofden in de Panshir-vallei had bezocht en om vergiffenis had moeten vragen voor het wangedrag van zijn manschappen, vooral in Kabul. Afghanen waren in de mujahedeentijd hun leven niet zeker en het was dan ook helemaal niet verwonderlijk dat de Taliban met bloemen verwelkomd werden toen ze eindelijk Kabul innamen. De raketbeschietingen die óók door de Taliban waren uitgevoerd terwijl ze de stad maandenlang belegerden, waren ineens afgelopen en de Taliban claimden dat einde van het oorlogsgeweld als hun eigen verdienste.

Hoe je het ook wendt of keert; in de Taliban-tijd liepen Afghaanse burgers minder risico om door een raket getroffen te worden en kon er makkelijker gereisd worden omdat er veel minder checkpoints met zich misdragende gewapende jongens waren. Maar er kwamen nieuwe checkpoints waar het om andere zaken ging. Er werd gecontroleerd of de baarden van mannen lang genoeg waren en of ze hun schaamhaar wel schoren. Muziekcassettes werden vernield en aan de lantaarnpalen opgehangen. Het leek wel glitterende kerstversiering. En dan waren er alle beperkende regels voor vrouwen die genoegzaam bekend zijn, al werden ze soms overdreven. Care International waar ik indertijd wat onderzoek voor deed, had in Khost en Gardez, midden in het Pashtun-gebied waar de machtsbasis van de Taliban lag, scholen waar óók de lokale meisjes naartoe gingen en ook naartoe móchten van de plaatselijke Taliban-autoriteiten.

Maar het staat buiten kijf natuurlijk, dat vrouwen en mannen en kinderen zeer ingeperkt werden door de Taliban die ieder facet van het bestaan wel leken te willen controleren. Daarbij waren ze in plaatsen als Herat en Kabul die door de Taliban als verdorven en te zeer gecorrumpeerd door westerse invloeden, véél strenger dan in de rurale gebieden. Daar zag je vrouwen zonder burka, maar wel met hoofddoeken samen met de mannen werken op het land.

De verhouding tussen Taliban en buitenlanders was heel moeizaam en dan heb ik het uiteraard niet over de buitenlanders die ze zelf als gasten hadden opgenomen, Algerijnen, Yemenieten, Saoudi's, Tjetsjenen. Ik heb het over de hulpverleners en journalisten, de meesten Westers. Ik herinner me een geschokt hoofd van een hulporganisatie die vertelde dat hij was gaan kennismaken met een Taliban-minister. De minister zat in kleermakerszit op zijn tafel en was met een groot slagmes zijn teennagels aan het schoonmaken. Het bevestigde het beeld en de vooroordelen die we al hadden over de Taliban. Vrouwelijke collega's wilden ze of helemaal niet, of slechts vanachter een gordijn ontmoeten. De kloof tussen Taliban en 'ons soort' buitenlanders, laat ik het maar gewoon zeggen, was al snel onoverbrugbaar.

Ook buitenlanders slaagden er snel in om het beeld en vooroordelen die bij de Taliban over westerlingen bestonden te bevestigen. Een hulpverleenster vertrok, liet op haar afscheidsfeestje een piercing door haar tepels slaan en liet het ook nog fotograferen. Iets wat natuurlijk het onderwerp van gesprek werd in Kabul en ook bij de Taliban bekend werd inclusief de foto's. Andere hulpverleners misdroegen zich misschien nog wel ernstiger in de ogen van de Taliban. Zij probeerden Christelijke zieltjes te winnen en hadden bijbels in Pashtun en Dari in grote stapels in hun huizen liggen toen de Taliban binnenvielen.

De Taliban probeerden uiteindelijk totale greep op de organisaties te krijgen en wilden dat alle hulpverleners in de Polytechnic-compound zouden gaan wonen en werken. Ook eisten ze lijsten met informatie over wie precies was ingehuurd door de hulporganisaties en waar en wat lokale werknemers gestudeerd hadden. De huidige regering vraagt óók die informatie en nu is daar niet niet zo veel commentaar op. Indertijd liepen de discussies binnen hulpkoepel ACBAR hoog op. Hulporganisaties zouden zo tot spionnen van de overheid gemaakt worden en bovendien was het een inbreuk op de privacy. Het liep uit op een clash en een evacuatie en hoewel sommige organisaties een manier vonden om samen te werken met de Taliban werd het nooit een warme relatie.

Het wantrouwen van de Taliban ten aanzien van het Westen was en bleef groot. Ook de journalistiek deed ijverig mee dat wantrouwen te voeden. We hadden altijd genoeg kolommen de ruimte om over het wanbeleid ten aanzien van vrouwen te schrijven maar waarom waren er geen verontwaardigde stukken in de krant toen in 1997 duizenden gevangen genomen Taliban-soldaten geëxecuteerd bleken te zijn in het Noorden van Afghanistan? Mijn artikel erover raakte ik aan de straatstenen niet kwijt. Ik denk omdat het cliché dat de Taliban de slechteriken waren in dit geval niet opging. Liever schreven we berichten over de laatste regel van de wereldvreemde baardmannen die witte schoenen, eierknotsen, schaken, vliegeren en speelgoedbeesten verboden. Te midden van zoveel idiotie werd een Afghaanse man die mij *off the record* vertelde dat hij echt wel stiekem naar porno-sites op het internet ging, een verzetsheld in plaats van het vieze mannetje dat ik hem in Nederland zou vinden.

Een andere dubbele standaard gold het verbod op het kweken van papaver. De Taliban verboden het cultiveren van opiumpapaver en slaagden er in een jaar in de productie met 75 % terug te dringen. Het toenmalige hoofd van UNODC in Islamabad, Bernard Frahi, toonde zich zeer gefrustreerd over het gebrek aan erkenning hiervan. Hij concludeerde, ik denk met reden, dat je niets positiefs over de Taliban mocht zeggen. Het zal natuurlijk altijd de vraag blijven of dat verbod in stand zou zijn gehouden, maar dat is speculeren.

Drie jaar geleden, kort na 11 september, besloot de internationale coalitie tegen terreur onder aanvoering van de Verenigde Staten tot het verjagen van het Taliban-regime, dat onderdak bood aan trainingskampen van Al-Qaeda. De coalitie maakte daarbij gebruik van de Noordelijke Alliantie, een gelegenheidsverbond van verschillende krijgsheren die tegen de Taliban streden. Ik heb niet gehuild om het ineenstorten van het Taliban-regime maar ik heb ook niet staan juichen bij de totstandkoming van de interim regering Karzai en de krijgsheren die in die regering feitelijk gelegitimeerd werden.

Vorig jaar volgde ik voor het maandblad M van NRC Handelsblad ontwikkelingen op veiligheidsgebied toen Nederland en Duitsland samen de leiding over ISAF hadden. In die weken werd voor de grote moskee, tegenover het Olympisch Stadion iedere dag geoefend voor de onafhankelijkheidsviering. Onafhankelijkheid, niet van de Sovjets, maar van de Britten, met wie de Afghanen drie oorlogen vochten. Op dat oefenterrein liepen allerlei verschillende divisies, brigades en eenheden, een paar duizend man bij elkaar. Bijna alle troepen hoorden bij Panhiri en Shomali krijgsheren, zelfs de rest van de Noordelijke Alliantie was maar mondjesmaat vertegenwoordigd en het nieuwe leger werd met een kleine delegatie slechts door druk van de Amerikanen toegelaten.

Laten we optimistisch blijven en het glas half vol noemen, het jaar daarvoor mochten de jongens van het ANA niet eens méélopen maar mochten ze alleen de parkeerplaatsen bewaken. Er was dus vooruitgang.

Maar toch blijft de rest van dat glas leeg. Dit voorjaar en deze zomer reisde ik door de regio om onderzoek te doen naar de handel in opium en heroïne. Ik zag uitgedroogd land waar zelfs de papaver die toch veel minder water nodig heeft dan graan, het niet goed deed. Ik zag ook land dat wel goed geïrrigeerd was, waar de papaverbollen dik en vol waren. De plaatselijke commandanten hadden het water omgeleid naar land dat van henzelf was of dat ze met wat overtuigingskracht '*geleasd*' hadden. Voor zover ik weet is de jaarlijkse poppy-survey die het VN kantoor voor drugs en misdaad bestrijding publiceert nog niet vrijgegeven, maar de meeste analisten vrezen een grote toename vergeleken met vorig jaar. Ook de boeren zelf zeiden dat ze dit jaar allemaal opium papaver waren gaan verbouwen. In Badakhshan is de productie in een paar jaar tijd nu meer dan verviervoudigd. De plaatselijke politiechef vertelde me dat hij in een gebied zo groot als Nederland maar twee auto's en één Kamaz-truck had voor het uitvoeren van zijn politietaken. In Faizabad waren de inwoners vol angst voor de plaatselijke warlord. Die had natuurlijk wél allerlei wapens en andere middelen om zijn gezag te handhaven.

Afghanistan is opnieuw een narcostaat geworden, waar de macht niet ligt bij de centrale regering maar bij particuliere milities. De handel in opium en heroïne financiert niet alleen

operaties van Taliban, Al-Qaeda en andere terroristische bewegingen, maar vormt ook de belangrijkste bron van inkomsten van krijgsheren die nauwelijks ontwapend hebben, ondanks de aanwezigheid van troepen van de coalitie en de NAVO. Veel veiligheidsproblemen hebben direct te maken met de drugshandel of de strijd om territorium. De krijgsheren hebben laten zien helemaal niet van plan te zijn hun macht vrijwillig af te staan. Talrijk zijn de gewapende confrontaties onderling en met de centrale regering. Oók in gebieden onder controle van krijgsheren van de Noordelijke Alliantie vinden aanslagen plaats op hulporganisaties en op registratieteams die de provincie introkken om Afghanistan voor te bereiden op de verkiezingen.

President Hamid Karzai noemde onlangs de krijgsheren 'een grotere bedreiging voor de stabiliteit dan infiltranten van de Taliban'. Artsen zonder Grenzen heeft dat deze zomer aan den lijve ondervonden. Na meer dan twintig jaar aanwezigheid verliet de organisatie Afghanistan, nadat vijf hulpverleners op brute wijze waren vermoord in het noorden en de vermoedelijke daders geen verantwoording hoefden af te leggen. De Afgaanse nationale politie en het leger zijn niet in staat veiligheid te bieden. Zij hebben in grote delen van het land niets in te brengen. In het zuiden en het oosten van Afghanistan jaagt de internationale coalitie onder aanvoering van de Amerikanen nog altijd op Taliban en Al-Qaeda, maar president Karzai kan zelfs in Kabul niet de straat op zonder bescherming van zijn Amerikaanse bodyguards.

De atmosfeer in Afghanistan is de afgelopen jaren grimmig geworden. Meisjes mogen weliswaar allemaal naar school, maar de doorsnee Kabuli woont nog steeds op een vuilnishoop in een wijk waar drugspushers de jeugd agressief benaderen. Maar naast die vuilnishoop staan nu wel de glazen torens van de nieuwe rijken. De frustratie over het gebrek aan vooruitgang wordt door de overheid ondertussen schaamteloos afgewenteld op 'de internationale gemeenschap'. Dit jaar zijn tientallen hulpverleners vermoord, maar zelfs ministers blijven ongestraft doorgaan met stemmingmakerij tegen buitenlanders en hulporganisaties. Nadat een opgehitste meute twee hulporganisaties in het noordelijke Faizabad had aangevallen, zei de minister van Planning, u heeft het vast gelezen: 'Afghanen geloven dat NGO's het geld, dat voor Afghanistan bestemd is, voor zichzelf gebruiken. Daarom is geweld tegen NGO's niet te voorkomen'.

Ik heb af en toe het idee dat bij hulporganisaties, wordt gedacht dat de veiligheidsincidenten ongelukjes zijn, het resultaat van misvattingen die te voorkomen zijn met een beter imago van hulporganisaties. Dat is denk ik geen goede analyse. NGO's worden met opzet aangevallen omdat ze met hun activiteiten onderdeel zijn van een proces waar drugshandelaren geen baat bij hebben. De drugshandel maakt de helft van de Afgaanse economie uit. Het gaat om miljarden. Tot nu toe hebben coalitie, ISAF, PRT's en ook de

Afghaanse diensten daartegen niet echt opgetreden en is de macht van krijgsheren alleen maar toegenomen. Het is reëel een toename van geweld te verwachten waar niet alleen NGO's maar natuurlijk vooral ook Afghaanse burgers het slachtoffer van worden. De internationale focus, de fondsen die beschikbaar zijn, we weten allemaal dat die tijdelijk zijn, maar als het zoeklicht een andere kant op draait en de zakken geld ook een andere bestemming krijgen, zitten de Afghanen straks nog met hun krijgsheren. In andere conflictgebieden is het sluiten van deals met veroorzakers van de conflicten niet bepaald succesvol verlopen. Een glas is half vol of half leeg en kan ook kapot vallen. Dat is zeker niet waarvoor die miljoenen Afghanen in de rij stonden bij de verkiezingen.

Bijlage 3

Presentatie werkgroepen in de ochtend

Vraag: belangrijkste problemen/aandachtspunten in Afghanistan

Groep 1

- Onveiligheid
- Financiële middelen alleen via de multilaterale kanalen
- Participatie van lokale groepen in planning van aanpak
- Hoe ga je om met de humanitaire nood (droogte, hongersnood)
- Less humanitarian space (CIMIC, PRTs)
- Bestuurlijk probleem/corruptie, belang van vrede en veiligheid

Groep 2

- Belang van onderwijs in transitie-staten
- Belang van 'eigen stem' van de lokale bevolking, ze moeten het zelf doen
- Wordt er een model opgelegd of doet de bevolking dit zelf? Welke keuzes zijn er dan?
- Versterking sociale structuren
- Water/ gemeenschapsontwikkeling
- Belang van levensvatbare initiatieven
- Politieke instabiliteit, aandacht voor versterken economische weerbaarheid
- Actoren die verantwoordelijkheid kunnen en willen nemen (eigen karakter)
- Versterking van het maatschappelijk middenveld, verantwoordelijkheid voor eigen toekomst
- Basisgezondheidszorg, moeder- en kindzorg

Groep 3

- Toegang tot gezondheidszorg (gekwalificeerd personeel, ziekenhuizen, geografisch verspreide bevolking (bergen))
- Kennis en ervaring over Afghanistan (veiligheid, narco-staat) binnen Nederlandse actoren beschikbaar maken
- Opties: versterken bestaansbasis, gemeenschapsontwikkeling op lokaal niveau, mobilisatie en organisatie. Het risico hierbij is een machtsspel van lokale krijgsheren en de centrale regering. Een tweede risico is het belang van de donor: de internationale gemeenschap. Geen noodhulp, maar focus op wederopbouw en structurele ontwikkeling.
- Holland Afghan Co Ltd: infrastructurele opbouw, voedselvoorziening (technologie). Risico's hierbij zijn de corruptie bij ministeries bij besluitvormingen en de politieke

instabiliteit van de regio's. Vrijgave internationale fondsen van donoren mogelijk?
Belang van financiering.

Bijlage 4

Presentatie werkgroepen in de middag

Onderwerp: uitwisseling van ervaringen over een specifiek onderwerp of sector

Groep 1

Het thema van deze groep is gezondheidszorg, maar de discussie spitst zich toe op het thema belangen:

- Gaat het om belangen hier of daar?
- Lokale belangen zijn moeilijk te begrijpen
- Het lerend vermogen tussen Nederlandse organisaties moet worden vergroot
- Is het uitgangspunt van 'onafhankelijkheid' nog wel vast te houden?
- Aandacht voor de *Code of Conduct* van hulporganisaties
- We moeten de lokale partner serieus nemen

Groep 2

Rol van analyses

- Opstellers analyse(s) bepalen de uitkomst
- Soms moet er snel worden gehandeld en werkt een analyse vertragend
- Analyses moeten bij elkaar worden gebracht, er is veel wantrouwen ten opzichte van elkaar
- Soms moet er een eigen analyse worden gemaakt: bij opdrachtgever/donor blijven, eigen visie en mandaat, participatief proces
- Aard van het probleem: oplossing op korte en lange termijn

Wat is *humanitarian space*?

- Wat is het concept hierachter?
- Creeëert wantrouwen

Nederlandse overheid: wat wil ze en wat willen wij?

- Spanning tussen ambitie overheid en uitvoerders (militairen, NGO's en bedrijfsleven)

Hoe kun je elkaar benutten (bedrijfsleven en NGO's)

- Er bestaan vaststaande beelden van elkaar
- Er is gebrek aan kennis over elkaar

Nieuwe platforms?

Groep 3

Het thema van deze groep is veiligheid. In deze groep spreken de deelnemers over de samenwerking tussen NGO's, de private sector en militairen in verschillende situaties: conflict, post-conflict en transition. Aandachtspunten hierbij zijn:

- Het belang van lokale verankering/ownership
- Duurzame ontwikkeling
- De keuze voor interventie in het zuiden, omdat daar de nood het hoogst is, maar tegelijkertijd hier te onveilig voor interventie;
- Aandacht voor *internally displaced people* en teruggekeerde vluchtelingen
- De verschillende niveaus: macro scenario, sector benadering en business cases (zoals de sector huisvesting)
- Belang van lokale investeerders maatschappijen
- Belang van de ontwikkeling van landbouwkredietsystemen
- Inzet van stakeholdermodel
- Samenwerking van NGO's en private sector met Afghaanse grassroots
- Kijken naar macro- versus micro-niveau

Bijlage 5

Programma studiedag 'Afghanistan', 27 oktober 2004

*Bilderberg Europa Hotel Scheveningen
Zwolsestraat 2, 2587 VJ Den Haag*

10:00 – 10:15 uur	Ontvangst, registratie in Rome Lounge
10:15 – 11:00 uur	Welkom, kennismaken in Parijszaal
11:00 – 11:45 uur	Presentatie Antoinette de Jong <i>Journaliste met 10 jaar reiservaring in Afghanistan</i>
11:45 – 11:55 uur	Benen strekken
11:55 – 12:30 uur	Inventarisatie “waar, wat en hoe?”
12:30 – 12:45 uur	Matthijs Toot <i>Introductie werken in Afghanistan / DFID</i>
12:45 – 13:45 uur	Lunch in Brasserie
13:45 – 14:30 uur	Matthijs Toot <i>Voorbeeld van werken in Afghanistan / DFID</i>
14:30 – 15:30 uur	Eigen praktijkverhalen
15:30 – 16:00 uur	Pauze in Rome Lounge
16:00 – 16:45 uur	Ronde langs praktijkverhalen
16:45 – 17:00 uur	Afronding
17:00 – 18:00 uur	Borrel in Europa Bar